

területén egyetlen őskori 2,7×1,8 m-es kemencét tártunk fel. A 25 cm vastag, keményre égett platnin kívül megvolt a teljes falazata és a palástja is. A tüzelőtér alakja ovális, szivar alakú. Ehhez kapcsolódott a sekély hamuzógödör.

A 2005. szeptember 19. és október 28. között végzett leletmentést a lakópark létesítendő utcáinak nyomvonalára, illetve két telek területére kellett korlátoznunk. A teljes feltárt terület nagysága 6396 m², melyen összesen 169 objektumot dokumentáltunk. A legkorábbi időszakot a késő bronzkori urnamezős kor képviseli, melynek idősebb és fiatalabb, a vaskori átmenetet jelentő periódusa is jelentkezett a lelőhely középső, ÉK-i, DK-i és DNy-i részén. Az egymástól nagy távolságra levő objektumok közötti összefüggést nem tudtuk egyértelműen tisztázni. A viszonylag kisméretű gödör alját erősen faszenes-hamús rétegben paticsos omladék töltötte ki, benne nagy mennyiségű kerámiaanyaggal, lapos borostyánkorong-ékszerrel, állatcsonttal és őrlőkő-töredékekkel. Nem messze tőle helyezkedett el egy nagyméretű, lekerekített négyszögletes formájú gödör, melyből ugyancsak több ép edénnyel sok kerámia-töredék, egy bronztű és állatcsontok kerültek elő. A közműfektetés ennek az objektumnak a K-i felét sajnos már elpusztította. Feltételezhető, hogy földbe mélyített házként interpretálható, tetőszerkezetet tartó oszlophelyek nyomát nem figyeltük meg.

A lelőhely ÉK-i és DK-i részében dokumentált két nagyméretű gödörkomplexum műhelygödörként azonosítható. Utóbbi esetében alátámasztja ezt több salakdarab, valamint ÉK-i részében elkülönülő, nagyjából négyszögletes beásásban megfigyelt vörös színű átégett és faszenes vékony sáv. Déli részét egy mélyebb, teknőszerű hosszúkás beásás alkotta. Betöltéséből rendkívül sok kerámia, állatcsont és két bronztű került elő. Közvetlenül mellette helyezkedett el egy nagyméretű, viszonylag mély gödör, hasonló mennyiségű kerámiával és paticsomladékkal. Aljában sárga színű festékrögöket gyűjtöttünk. Nyugati felében masszívan kiégett agyagréteg alatt faszenes környezetben kisebb kerámiakoncentrációt figyeltünk meg. Az ÉK-i gödöregyüttes érdekessége, hogy K-i, a Ny-i oldalt alkotó kissé méhkasosodó gödör felé enyhén lejtős részében több összetört urnából álló csoport feküdt.

A lelőhely DNy-i részében több nagy kiterjedésű gödörkomplexumot és egy félig földbe mélyített házat figyeltünk meg. A házalap DK-i sarkában egy oszlophelyet azonosítottunk, É-i oldalán pedig masszív darabokból álló paticsomladékot egy kupacban. Bontásakor a nagy mennyiségű kerámia között grafitos töredékek is jelentkeztek, egy átfúrt és megmunkált csonteszköz, valamint egy megmunkált kőeszköz szintén említést érdemel. Közvetlenül mellette helyezkedett el egymás után K felé a három szabálytalan formájú gödörkomplexum. Sajnos a közmű keresztülhúzó miatt mindegyikükön, ezért a köztük valószínűleg fennálló összefüggést nem állapíthattuk meg egyértelműen. A leletanyagból kiemelkedik az a há-

rom kenyéridol, melyek jelen ismereteink szerint unikális darabok a késő bronzkor időszakában a térségben. Ugyanitt középkori ráásás nyomát is azonosítottuk, kisszámú kerámiával és egy vasszeggel.

A lelőhely É-i részében három hamvasztásos sírt figyeltünk meg, földmunkák által erősen megbolygatva, csupán kerámia-töredékeket és némi kalcinátumot találtunk a bizonytalan sírgödörökben. A kelta korszakot mindössze két gödör képviseli csekély kerámiával.

A római kor kései időszakára (4. sz.) datálható három csontvázas temetkezés (illetve még egy talán ide tartozó melléklet nélküli, É-D tájolású gyermeksír) a lelőhely É-i részében került elő. Tájolásuk K-Ny, ÉK-DNy és Ny-K. Mellékleteik között a kerámia mellett találtunk üveg poharat, bronz hagymafejes fibulát, bronz karikafülbevalót és gyöngyökből álló nyakláncot.

A középkori települést a néhány jellegtelen gödrön túl két téglalap alakú, félig földbe mélyített ház, valamint egy műhelygödör jelezte. Az egyik háznak csak az É-i felét dokumentáltuk. Itt három oszlophelyet figyeltünk meg, kettőt az ÉNy-i és egyet az ÉK-i saroknál. A másik épület közvetlenül a műhelygödör mellett helyezkedett el. Ennél mindössze egyetlen oszlophelyet találtunk az É-i oldal közepén, illetve esetleg még egy tartozhat hozzá, kívül, a DNy-i saroknál. Leletanyagukat csekély mennyiségű kerámia-töredék és állatcsont alkotta. A műhelygödör egy hosszúkás gödörből és egy mélyebben fekvő gödörkemencéből állt. A kemencét helyzete alapján valószínűleg másodlagosan építették a valamivel nagyobb méretű gödörben. Többszörös megújítását és intenzív használatát masszív faszenes és hamús rétegek jelzik. Oldala agyaggal kitapasztott, jól kiégett, melyből lapos kövek, csatári palák kerültek elő. Összefüggő sütőfelületet nem találtunk. A leletanyag inkább a kemence betöltődéséből jelentkezett, melyből két ablaküveg-töredéket említünk.

A lelőhely meghatározó jelensége az a 49 csontvázas temetkezés, melyek annak ÉNy-i, Ny-i és középső részén jelentkeztek. Tájolásuk egységesen Ny-K-i. Megfigyelhető, hogy kisebb csoportokat alkotnak, ami talán rokoni összetartozást fejez ki. Feltűnően sok közöttük a gyermek, illetve a csecsemő korú. Egy sír esetében a koporsó elkorhadt fájának nyomát is dokumentálni tudtuk. Mivel mindegyikük melléklet nélküli, ezért koruk nem állapítható meg, illetve az egyikük combcsontjai között fekvő vadkanagyar esetlegesen a kelta korra utalhat.

A nem meghatározható korú objektumok közé tartozik az a földfelszínre épített házat jelző szabályos elrendezésű cölöphely-együttes is, melynek egyik oszlophelyét az említett vadkanagyar-mellékletes sírra ásták rá.

POLGÁR PÉTER

427. Visegrád, Fellegvár, ÉNy-i palotaszárny

(Pest megye) Kö

2005. július 25. és augusztus 12. között megelőző régészeti kutatást folytattunk a visegrádi Fellegvár ÉNy-i

palotaszárnyában (Hrsz. 115) és annak közvetlen környezetében. A feltárást a palotaépület 2005–2006-ra tervezett állagmegóvásával kapcsolatos munkálatok tették szükségessé.

A munkálatok folyamán az ÉNy-i palotaépületen belül összesen tíz helyen nyitottunk kutatószondát, illetve szelvényt. A fentiek mellett a felsővár közepén álló központi ciszterna körül található kőfelület – esetleges járófelület – tisztítását is elvégeztük.

Az 1. sz. szondával (ÉNy-i palota ÉK-i sarka) a palotafal és a várfal kapcsolódását kívántuk megfigyelni. Megállapítottuk, hogy az első periódusban (13. sz.) a várfalat építették meg, a következő periódusban pedig az ÉNy-i palota külső falát és az É-i (külső) ciszternát. A ciszterna és a palotafal kronológiáját nem lehetett megállapítani, csupán annyi biztos, hogy későbbiek, mint a várfal.

A 2. sz. szondával az É-i (külső) ciszterna szigetelő rétegét (különösen ennek mélységét) vizsgáltuk. A szondát a jelenlegi felszínhez mérve 150 cm-ig mélyítettük: az újkori visszatöltés alatt köves, bolygatatlan felület volt, amelyet átvágva a fentebb említett mélységben előkerült a ciszterna vízzáró agyagrétege.

A 3. sz. szondával az É-i palota ÉNy-i belső sarkát kutattuk meg, az 5. számúval ugyanitt a sziklafelszín megtisztítását tűztük ki célul. E munkák során egyértelművé vált, hogy a palotaépület ÉNy-i sarkában a falsarok egybeépült, valamint az É-i és a Ny-i falak egy közös alapozási szinten ülnek. A korai épület tornyának fala egyértelműen elválik mind a D-i, mind a Ny-i faltól és átlós irányban metszi az épület sarkát. Ez a – kis részletében ma is látható – fal a legkorábbi, az első periódus. A második periódusban a Ny-i fal épült hozzá, ebben a falszakaszban több másodlagosan beépített faragott követ is találtunk. A harmadik szakaszban a déli fal épült meg.

A 4. sz. szondát a palotaépület É-i falának közepén indítottuk és a munkálatok során K-i irányba szélesítettük. Ezt a területet a sziklaszintig tisztítottuk. Megállapítottuk, hogy a palota É-i falának közepén jelentkező falelválástól („repedés”) K-re a fal alapozása a fal síkjától 95 cm-re kiugrik, magát a falat pedig egy padkaszerűen kialakított párkányra helyezték. Ez a jelenség jól megfigyelhető volt a palota K-i egyharmadát átszelő sziklametszeten is.

A 6. sz. szondával az ÉNy-i palota déli, udvarra néző homlokzata előtt egy sziklába vágott és átégett bemélyedést vizsgáltunk. Itt a felszín végig faragott és erősen lepusztult. Égésnyomokat csak a terület K-i felében találtunk, így feltehető, hogy ezen a részen legfeljebb alkalmi tűzhely lehetett.

A 7. sz. szondával az udvar közepén álló nagy ciszterna tömbjének ÉNy-i oldalába befaragott félkör alakú bemélyedést vizsgáltuk. Oldalán több helyen tüzelésnyomokat figyeltünk meg, azonban hamusgödört, esetleg tüzelőnyílást nem sikerült az objektumon megfigyelni; így annak egykor tűzhely/kemence, esetleg üstház funkciója nem bizonyítható.

A 8. sz. szelvényt (kezdetben szondát) az ÉK-i palota DK-i sarkában nyitottuk. A mintegy 2×1,5 m-es terü-

letet sziklaszintig tisztítottuk, de korai építési periódus nyomát nem találtuk, mert itt a sziklát az eredeti felszíntől lefaragták.

A 9. sz. szondát az ÉNy-i palota K-i falának külső oldalán indítottuk; ezzel a palotafal és a vár É-i falának kapcsolódását, egymáshoz való viszonyát kívántuk megvizsgálni. A megfigyelések alapján egyértelmű, hogy a várfal és a palota fala kötésben van egymással, így feltételezhető, hogy ezen szakaszon a korábbi várfalat a sziklaszintig visszabontották.

A 10. sz. szondát a felsővár konyhaként azonosított épületrészének K-i fala mellett nyitottuk. Egészen a sziklaszintig korábbi munkálatok nyomait – erősen kevert, átforgatott és visszatemetett humuszt és legújabb kori szemetet tartalmazó törmeléket – találtunk.

Az ásatáson igen kevés említésre méltó leletanyag került elő. Az 1. sz. szondában a sziklafelszínen a várfal építési habarcsa alól 13. századi kerámiatöredék került elő; ez a leletünk is megerősíti, hogy a várfalnak ezt a szakaszát ebben az időszakban építették. A 2. sz. szondában kevés állatcsontot és vörös kályhaszem töredékét találtuk. A 4. sz. szondában az ÉNy-i palotaszárny É-i falának az itt mutatkozó falelválástól Ny-ra eső falszakasza alatt 14. századi szürkésfehér, bordázott cseréptöredék, kályhaszem, vagy korsószáj darabját leltük. A 7. sz. szondában a sziklába vágott bemélyedésből újkori anyaggal keveredve zöld mázas edény darabjai, állatcsontok és 16–17. századi bombák vasköpenyének maradványai kerültek elő.

A 2005. évi régészeti kutatások elsősorban az ÉNy-i palotaszárny építéstörténetét és kronológiáját pontosították, illetve egészítették ki elsősorban a vár korai történetére nézve. A felsővár palotaszárnyainak Anjou-kori megépítésekor elbontották a vár ÉNy-i sarkában álló Árpád-kori kőépületet; ennek köveit az új palotafalak építésekor felhasználták.

Valószínűsíthető, hogy az átépítés előtt a 13. században az ÉNy-i palota helyén egy torony és a hozzá kapcsolódó várfal állhatott. Ez tekinthető az épületszárny 1. periódusának. Miután visszabontották a tornyot, illetve a várfalakat, megépült a 14. századi palotafal; az ÉNy-i palotaszárny É-i falán mutatkozó falelválás alapján valószínűsíthető, hogy két szakaszban. Ezt a (2–3.) építési periódust a fentebb már említett, a falszakasz alól előkerült 14. századi kerámia keltezi. Az épületszárny 4. építési periódusa már Mátyás korára tehető; a Zsigmond-korban az épületszárnyon belül nem építkeztek; ekkor az ÉNy-i palota és az öregtorony közti szakaszt építették be, valamint megszüntették az ÉNy-i palota K-i bejáratát.

Konzulens: Bozóki Lajos művészettörténész (KÖH).
KOVÁTS ISTVÁN – BUZÁS GERGELY

428. Visegrád, Fő utca

(Pest megye) Kö

2005. augusztus 25. és november 8. között építkezést megelőzően feltárást folytattunk az ismert régészeti le-